

Позитивний вплив мають заняття спортивними іграми на моторне виконання рухів. Часта їх зміна й постійне варіювання інтенсивності м'язової діяльності сприяють розвитку фізичних якостей, підвищенню рухливості організму, лабільності нервової системи, розвитку зорового, вестибулярного, м'язового та інших аналізаторів.

Література

1. Белинский В.Г. Статьи и рецензии / В.Г. Белинский. – М. : Госполитиздат, 1946. – С. 161.
2. Волков Л.В. Физическое воспитание учащихся: учебно-методическое пособие / Л.В. Волков. – К. : Рад. школа, 1988. – 184 с.
3. Зубалій М.Д. Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді / М.Д. Зубалій. – К., 2010. – 272 с.
4. Крупська Н.К. Пед. твори / Н.К. Крупська. – К. : Рад. школа, 1964. – Т. 5. – С. 87.

І. І. Ткачук
м. Київ

ВИВЧЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Анотація. Розкрито окремі елементи методики визначення сформованості готовності учнів старших класів до професійного самовизначення.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, професійна самореалізація особистості, учні старших класів.

Останнім часом виникли нові фактори, що суттєво впливають на ситуацію професійного вибору, такі, наприклад, як невизначеність перспектив розвитку сучасного ринку праці, світова фінансова криза, масове впровадження у виробництво наукомістких технологій. Ці нові виклики вимагають нових підходів до побудови системи професійної орієнтації, переорієнтації традиційних форм і методів її організації в старшій школі у напрямі формування рефлексивного, творчого ставлення до власної життєвої і професійної перспективи. У таких умовах важливого значення набуває робота зі смислами, цінностями, намірами, перспективами, планами старшокласника, його емоційно-вольовою та рефлексивною сферами. Цінності особистості виступають основою для формування життєвої стратегії, багато в чому визначають лінію професійного розвитку. Саме тому більшість вчених, що досліджують проблеми професійної свідомості, професійного світогляду, професійного менталітету, як важливі складові названих феноменів розглядають цінності і ціннісні орієнтації, соціальні установки, професійні мотиви.

Відповідно до цілей психології виховання, зазначає І.Д. Бех, під особистісними цінностями розуміють усвідомлені узагальнені самовартісні смислові утворення особистості. Ціннісну систему особистості можуть становити усвідомлені смислові утворення різного рівня узагальненості [2].

Кожній людині властива індивідуальна, специфічна ієрархія особистісних цінностей, які відображаються у свідомості у вигляді ціннісних орієнтацій. Як

зазначає В. Л. Абушенко [1], ціннісні орієнтації задають: загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості; ієрархію індивідуальних переваг і зразків; цільову й мотиваційну програми; рівень домагань і престижних переваг; уявлення про належне і механізми селекції за критеріями значимості; міру готовності і рішучості (через вольові компоненти) до реалізації власного “проекту” життя. Ціннісні орієнтації виявляються і розкриваються через оцінки, які людина дає собі, іншим, обставинам тощо, через її вміння структурувати життєві ситуації, приймати рішення у проблемних і виходити з конфліктних ситуацій, через обрані лінії поведінки в екзистенційно і морально забарвлених ситуаціях, через уміння ставити і змінювати домінуючі власної життєдіяльності. Таким чином, система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і становить основу її ставлень до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєдіяльності.

Успішність професійного і особистісного самовизначення багато в чому залежить від спрямованості особистості, сформованої у молодій людині системи ціннісних орієнтацій, несуперечливості й цілісності системи ціннісних орієнтацій. Суперечливість і “розірваність” є свідченням незрілості особистості, що призводить до нездатності людини винести оцінку і прийняти рішення, з одного боку, і розбіжності вербальної і невербальної поведінки – з іншого.

Виходячи з вказаного вище, одним із важливих складових діагностичного комплексу для визначення сформованості готовності учнів старшої школи до професійного самовизначення, який ми рекомендували для використання у школах Києво-Святошинського району Київської області, є діагностика структури ціннісних орієнтацій, визначення провідних цінностей, аналіз несуперечливості й цілісності системи ціннісних орієнтацій старшокласників.

Для визначення напрямів удосконалення профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ми аналізували як конкретні результати діагностики кожного учня за всіма методиками, так і узагальнені результати класу і школи загалом. Наводимо середні показники, отримані при дослідженні ціннісних орієнтацій учнів 10-х і 11-ого класів Тарасівської загальноосвітньої школи Києво-Святошинського району Київської області за допомогою модифікованого Д.О. Леонтьєвим варіанту методики М. Рокича.

За результатами дослідження серед термінальних цінностей перші шість рангових місць отримали такі: здоров'я (фізичне й психічне); щасливе сімейне життя; впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх суперечностей, сумнівів); кохання; активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя); наявність гарних і вірних друзів.

Серед інструментальних цінностей перші шість рангових місць отримали такі: вихованість (гарні манери); акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах; чесність (правдивість, щирість); життєрадісність (почуття гумору); освіченість (широта знань, висока загальна культура); незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).

Аналізуючи результати дослідження ціннісних орієнтацій конкретно кожного учня і узагальнені результати по 10-11 класах, ми звернули увагу на те,

що серед пріоритетних цінностей школярів цінності професійної самореалізації займають дуже невисокі позиції. Тому важливим, на нашу думку, напрямом удосконалення профорієнтаційної роботи у даному навчальному закладі має бути робота з формування у старшокласників цінностей професійної самореалізації.

Формування ціннісних орієнтацій – процес досить складний, тривалий, нелінійний за своєю суттю. Як мінімум, він охоплює такі етапи: ознайомлення людини цінностями; усвідомлення особистістю цінності; прийняття цінності; реалізація ціннісних орієнтацій у діяльності, спілкуванні та поведінці; закріплення в статусі якості особистості; актуалізація в ціннісних ситуаціях. Далеко не на всіх етапах процес формування цінностей проявляється в поведінці людини і доступний безпосередньому впливу ззовні. Це – внутрішній, інтимно-особистісний процес ціннісного становлення людини, шлях його особистісного самовизначення [3]. Для активізації зазначеного процесу, на наш погляд, доцільно використовувати як індивідуальні, так і групові форми роботи з учнями. Потрібно відшукати нові форми профорієнтаційної роботи або використовувати традиційні, надаючи їм таких сучасних ознак, які відповідали б інтересам і потребам молоді, спонукали учнів осмислено діяти, сприяли формуванню особистої позиції щодо проблеми професійного самовизначення. Педагогічним працівникам, що проводять профорієнтаційну роботу, на нашу думку, необхідно навчитися використовувати активні форми проведення занять, такі як: дискусія, мозковий штурм, рольові ігри, групова робота, тренінги. Звертаючись до цих форм, важливо проникати в емоційну, творчу, діяльнісну сфери дитини, намагатися зробити профорієнтацію не формальною, а дієвою і продуктивною.

Література

1. Абушенко В.Л. Ценностные ориентации / В. Л. Абушенко // Всемирная энциклопедия: Философия. – М. : АСТ ; Мн .: Харвест, Современный литератор, 2001. – С. 244 – 247.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
3. Битянова М.Р. Ценностный аспект современного образования / М. Р. Битянова // Воспитательные приоритеты образования на современном этапе его реформирования : материалы Всероссийской науч.-практ. конф. (1 – 2 марта 2006 г.). – Тюмень : ТОГИРРО, 2006. – С. 10 – 17.

О.В.Ткачук

м. Хмельницький

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті розкрито компоненти, критерії та показники визначення сформованості соціально-правової компетентності студентів з особливими потребами.

Ключові слова: компоненти, критерії, показники, студенти з особливими потребами, соціально-правова компетентність.